

Drikkevann er blitt et mål i krig – Norge må ruste opp vannforsyningen

Av Ingunn Midttun Godal, administrerende direktør i Mattilsynet
(Først publisert i Nationen.no den 09.03.26 13:24)

1. januar 2025 trådte EUs reviderte avløpsdirektiv i kraft. For mange en ubetydelig hendelse som knapt nok får oppmerksomhet noe annet sted enn i VAV-miljøene. Men denne hendelsen kan utløse noe voldsomt. Så voldsomt at reaksjonene fra samfunnet kan bli store og lite hyggelige for kommunen. Er kommunene beredt, og hva gjør de for å hindre en mulig krise?

Angrep mot vannverk og annen kritisk infrastruktur brukes aktivt i moderne krigføring. Også i Norge ser vi økt risiko for fysiske og digitale angrep. Skal befolkningen, matprodusenter, helsevesenet og forsvarret ha trygg tilgang til drikkevann, må sikringen styrkes – og det vil koste.

2026 er utpekt som Totalforsvarsåret – et år der hele Norge mobiliserer for å styrke vår evne til å forebygge og håndtere sikkerhetspolitiske kriser og krig. Dette innebærer blant annet å styrke motstandsdyktigheten i kritiske samfunnsfunksjoner, sivil evne til å understøtte militære operasjoner og evnen til å yte vertslandsstøtte.

Som del av totalforsvaret, må Mattilsynet være forberedt på og kompetente til å håndtere både uforutsette hendelser og villedede handlinger,

for eksempel angrep på kritisk infrastruktur som drikkevannsanlegg.

Nylig ble de åpne trussel- og risikovurderingene til Etterretningstjenesten, Politiets sikkerhetstjeneste og Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) lagt fram. NSM trekker fram operasjonell teknologi som en del av angrepsflaten. Operasjonell teknologi utgjør den digitale ryggraden i noen av samfunnets viktigste prosesser, blant annet styring av vann- og avløpssystemer. Ifølge NSM kan slike angrep i ytterste konsekvens føre til driftsstans eller hindre leveranser som samfunnet er helt avhengig av.

PST sier at Russland kartlegger vår kritiske infrastruktur og identifiserer sårbarheter. Det de finner, kan senere bli utnyttet i etterretnings-, påvirknings- og sabotasjeaktivitet. I ytterste

konsekvens kan Russland bruke det til sin fordel i en fremtidig væpnet konflikt.

Å gå etter de grunnleggende behovene til befolkningen, er en effektiv måte å ramme et samfunn på.

Bortfall av drikkevann kan raskt føre til farlige situasjoner. I snitt bruker hver av oss 150 liter vann i døgnet, til drikke, matlaging, hygiene og andre behov. Vannet som når fram til hver og en av oss skal være trygt å bruke, og Mattilsynet fører tilsyn med om lag 1400 private og kommunale vannverk.

Forståelsen av hva som gjør drikkevannet trygt eller utrygt, har endret seg de siste årene. Før var den største faren forurensing, både naturlig og som følge av menneskelig aktivitet. Nå må vi i tillegg beskytte drikkevannskilder og produksjonsanlegg mot fysiske og digitale angrep, klimarelaterte skader og konsekvenser av gammel infrastruktur. Vi snakker ikke om hvis noe skjer, men når noe skjer. Da stopper samfunnet fort opp, og det bør bekymre oss.

I Ukraina har Russland målrettet bombet samfunnskritisk infrastruktur som rammer trygt drikkevann til befolkningen. Sykehus, skoler, barnehager, sykehjem og hele boligkvarterer og bydeler i Ukraina har vært uten vannforsyning.

Norge og andre land i Europa har hatt innbrudd i fysiske vannverk og cyberangrep mot operative systemer. Falske meldinger til innbyggere om at drikkevannet er forgiftet, har også vært brukt. Hensikten kan være å skape uro og svekke tillit mellom stater og deres befolkning.

I fjor gikk NSM ut med en klar oppfordring til norsk vannindustri, om å ha tydelige

beredskapsplaner og å øve på disse. Bakgrunnen var aktivitet de hadde sett rettet mot digital infrastruktur.

I fjor sommer ble det kjent at hackere tok kontroll over lukkesystemet i en dam i Bremanger i Vestland. PST konkluderte i sin etterforskning med at en prorussisk hackerallianse sto bak.

Vannverkseierne må investere i digital sikkerhet og en mer robust vannforsyning. Det er langt fram: Norsk Vann har publisert en rapport som anslår at det kommunale investeringsbehovet for vann og avløp i perioden 2025–2045 ligger mellom 411 og 535 milliarder kroner. Drikkevann finansieres i dag etter selvkostprinsippet. Kostnaden legges over på innbyggerne. Det kan gjøre at politikere vegrer seg for å beslutte nødvendige investeringer.

Mitt ansvar, som leder i Mattilsynet og for utvalget for vannforsyningsberedskap, er å løfte både muligheter og bekymringer innen våre ansvarsområder. Jeg mener vi som utgjør totalforsvaret ser verdien av tett samarbeid på tvers av militær og sivil sektor, og erkjenner behovet for felles innsats oss imellom og med næringslivet, slik totalberedskapsmeldingen trekker fram. Jeg er likevel bekymret for at vi ikke i stor nok grad tar innover oss den samlede risikoen for drikkevannet.

Samfunnet må ha en langsiktig plan for dette – og vi må være villige til å betale mer i årene framover. Uten trygt drikkevann får vi verken god helse eller god forsvarsevne.